

۱۱۴۰۱۱۳

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

جایگاه شهرهای جدید در نظام شهری

مؤلفین

دکتر سودابه هراتی

دکتر پروانه زیویار

ناشر: جهاد دانشگاهی شهید بهشتی

بهار ۱۳۹۱

سرشناسه	: هراتی ، سودابه: ۱۳۵۳ harati , Soudabeh
عنوان و نام پدیدآور	: جایگاه شهرهای جدید در نظام شهری / نویسنده سودابه هراتی، پروانه زیویار
مشخصات نشر	: تهران: مرکز انتشارات جهاد دانشگاهی واحد شهید بهشتی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۰ ص. مصور ، جدول ، نمودار
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۴۷۹-۰۳۰-۰ ریال ۴۵۰۰۰
عنوان به انگلیسی	: THE POSITION OF THE NEW CITIES IN URBAN SYSTEM
موضوع	: شهرهای جدید
موضوع	: جغرافیا
موضوع	: شهرسازی
موضوع	: برنامه ریزی شهری
شناسه‌ی افزوده	: مرکز انتشارات جهاد دانشگاهی واحد شهید بهشتی
شناسه افزوده	: هراتی ، سودابه ، مولف
شناسه افزوده	: زیور پروانه ، مولف
رده بندی کنگره	: ۳۹۱ ج ۲ س ۱۶ / TD
رده دیویی	: ۳۰۷/۱۲/۱۶

جایگاه شهرهای جدید در نظام شهری

مؤلفین: دکتر سودابه هراتی - دکتر پروانه زیویار

ناشر: جهاد دانشگاهی شهید بهشتی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۱

قیمت: ۴۵۰۰۰ ریال / تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۷۹-۰۳۰-۰

۱۳۵۱
واحد شهید بهشتی

فهرست

صفحه

عنوان

۷.....	پیشگفتار
۹.....	فصل اول: تعاریف و مفاهیم شهر
۹.....	تاریخچه وجودی شهرهای اولیه
۱۰.....	مفهوم شهر
۱۰.....	شهر از دیدگاه تاریخی
۱۱.....	شهر از دیدگاه اجتماعی
۱۱.....	شهر از دیدگاه اقتصادی
۱۱.....	شهر از دیدگاه جمعیتی
۱۲.....	شهر از دیدگاه جغرافیایی
۱۳.....	عناصر شهری
۱۵.....	اندام شناسی شهرها
۲۱.....	فصل دوم: گونه‌شناسی شهرهای جدید
۲۱.....	چگونگی پیدایش شهرها
۲۳.....	تعاریفی از شهرهای جدید
۲۴.....	گونه‌شناسی شهرهای جدید
۲۶.....	اهداف شهرهای جدید
۲۶.....	رویکرد شهرهای جدید
۲۷.....	پیدایش و تکوین شهرهای جدید
۳۳.....	فصل سوم: تجارب جهانی شهرهای جدید
۳۳.....	تجارب جهانی شهرهای جدید
۴۵.....	فصل چهارم: توسعه شهری و شهرهای جدید در ایران
۴۵.....	سیاست‌های جدید
۴۶.....	پیدایش شهرها و روند شهرنشینی در ایران
۴۹.....	سابقه ایجاد شهرهای جدید ایران
۵۲.....	خاستگاه شهرهای جدید در ایران
۵۲.....	دلایل ایجاد شهرهای جدید در ایران
۵۳.....	الگوهای شهرهای جدید در ایران

۵۴	اهداف شهرهای جدید ایران
۵۴	توزیع فضایی شهرهای ایران
۵۹	سلسله مراتب شهری ایران
۶۱	شبکه شهری ایران
۶۳	فصل پنجم: پیدایش نخست شهرها در ایران
۶۳	مفهوم و نظریه‌های نخست شهری
۶۵	شاخص‌های بررسی نخست شهری
۶۸	بررسی نخست شهری در ایران
۸۱	تعادل در نظام شهری
۸۱	بررسی شهرهای جدید و شهرهای تازه تأسیس در ایران
۸۷	فصل ششم: شهر جدید هشتگرد
۸۸	بررسی جمعیت در مجموعه شهری تهران
۸۸	بررسی تعداد شهرها در منطقه شهری تهران
۹۳	وجود شهرهای جدید در کلان شهر تهران
۹۶	مراحل توسعه شهر جدید هشتگرد
۹۷	عناصر اصلی سیمای شهر جدید هشتگرد
۱۰۰	موقعیت عمومی و خصوصی
۱۰۰	موقعیت جغرافیایی
۱۰۰	دسترسی‌ها
۱۰۰	موقعیت در مجموعه شهری تهران
۱۰۱	پیشینه تاریخی شهر جدید هشتگرد
۱۰۱	عوامل مؤثر در مکان‌یابی شهر جدید هشتگرد
۱۳۷	تحلیل اهداف جمعیتی
۱۴۵	پیوست ها
۱۴۹	منابع و ماخذ

پیشگفتار

افزایش سریع جمعیت و مهاجرت‌های داخلی به سوی قطب‌های اقتصادی کشور به ویژه پایتخت، نه تنها بر ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار بوده است بلکه ساختار کالبدی شهرها را نیز دگرگون کرده است که پیدایش شهرهای جدید یکی از برآیندهای آن است.

احداث شهرهای جدید از همان آغاز با چالش‌ها و مشکلات فراوانی از قبیل نبود قانون مناسب؛ هماهنگ نبودن سازمان‌های مربوط و... روبه‌رو بوده است. از سویی با توجه به شهرهای جدید رویکرد توسعه‌ای آنچه در این مورد دنبال می‌شود، تنها توجه به رشد شهرها نبود بلکه فرایند توسعه‌ی پایدار نیز مدنظر است.

این شهرهای جدید در تمام دوره‌های تاریخی، همراه با طرح و نقشه‌های قبلی در جهت رفع مشکلات شهرهای بزرگ و کاهش بار جمعیتی و فعالیت‌های اقتصادی به عنوان رفع معضلات احداث شدند.

شهر جدید به مفهوم امروزی، به بعد از انقلاب صنعتی در کشورهای اروپای غربی برمی‌گردد و این تاریخچه‌ها در ایران به در اواخر دهه‌ی ۱۳۶۰ باز می‌گردد که پدیدآوری آن از سوی وزارت مسکن و شهرسازی پیش‌نهاد گردید و به تصویب هیأت وزیران رسید.

سپس پیدایش این‌گونه شهرها در دو دهه‌ی گذشته در ایران، در اطراف تهران و شهرهای بزرگ کشور، تجربه تازه‌ای را پدید آورد و مسائل بسیاری را برای طراحان، برنامه‌ریزان و مسئولان مطرح ساخت. این شهرها عموماً پس از مسائل و مشکلات ناشی از روند توسعه و به طور آخص زندگی شهری در این‌گونه کلان‌شهرها برنامه‌ریزی، طراحی و اجرا گردید.

از سویی، کشورهایی نیز بدون برنامه‌ریزی و بدون در نظر گرفتن کارکردهای گوناگون، هم‌چنین کمبود زیر ساخت‌های لازم و عدم پیش‌بینی راه‌های تأمین مالی؛ فرصت‌های شغلی و سایر نیازهای پیش‌آینده در این‌گونه شهرها؛ به این امر مهم پرداخته‌اند، که البته توفیق چندانی نیافته‌اند.

به همین دلیل در این کتاب سعی شده در جهت تحقق یا عدم تحقق اهداف شهرهای جدید در ایران؛ تحلیل‌هایی با استفاده از تکنیک‌های خاص به کار رود.

کتابی که خوانندگان ارجمند پیش رو دارند، در پی بیان و مفهوم سیاست‌های اجرایی در زمینه‌ی تمرکززدایی از مادرشهرها به سوی شهرهای جدید است. محدودیت‌هایی که در گسترش فیزیکی چنین کلان شهرهایی وجود دارد، ایجاد شهرهای جدید را با هویت مستقل یا به صورت اقماری، از ایده‌های غالب نزد متخصصان شهرساز و برنامه ریز برمی‌شمرد. بنابراین، نوشته‌ی حاضر همان طور که ملاحظه خواهد شد، به بیان شیوه و روش‌هایی در مطالعات کلان شهرها به منظور اهمیت شکل‌گیری شهرهای جدید است.

از همین رو می‌توان آن را به عنوان یک کتاب آموزشی ارائه نمود، چراکه متأسفانه در طول چند دهه‌ی گذشته کم‌تر به مسائل شهرهای جدید توجه شده است. کتاب‌هایی که اهمیت شهرهای جدید در نظام سلسله مراتب شهری را مورد مطالعه قرار داده‌اند بسیار اندک‌اند.

این نوشتار با استفاده از جمع آوری منابع و مطالعات تجارب کشورهای مختلف تدوین گردیده است و مؤلف کوشیده است، ضرورت احداث و مکان‌یابی شهرهای جدید را همسو با سیاست‌های جامع، ملی و ناحیه‌ای آن‌ها به خوانندگان دانشگاهی معرفی نماید.

یکی دیگر از اهداف این کتاب، بیان احداث شهرهای جدیدی است که از قبل دارای پتانسیل‌های مناسب جمعیت‌پذیری در آینده است؛ در صورتی که در گذشته سرزمین بکری انتخاب می‌شد، سپس طراحی آن بدون توجه به تمایل و نیاز ساکنان در آینده، صورت می‌پذیرفت. کتاب حاضر در شش فصل تنظیم شده است:

در فصل نخست، تعریف و مفاهیم شهر ارائه شده است.

در فصل دوم، گونه‌شناسی شهرهای جدید بیان شده است.

در فصل سوم، تجارب جهانی شهرهای جدید از قاره‌های موجود معرفی شده است.

در فصل چهارم، به توسعه‌ی شهری و شهرهای جدید در ایران پرداخته است.

در فصل پنجم، سخن از پیدایش نخست شهرها در ایران با استفاده از روش‌ها و تکنیک‌های شهرسازی است.

در فصل ششم، نحوه شکل‌گیری شهر جدید هشتگرد، هم‌چنین با استفاده از تکنیک سوات به عنوان یک روش آموزشی بیان شده است.

امید است این کتاب به عنوان منبع، برای دانشجویان و علاقمندان به مسائل شهری و شهرسازی مؤثر واقع شود.

جای آن دارد، از همه کسانی که نگارنده را در چاپ این کتاب یاری داده‌اند، سپاسگزاری نمایم.